

Sámi allaskuvla

Sámi University of Applied Sciences

OAHPPOPLÁNA

Eamiálbmotfilosofiija

10 oahppočuoggá

1. OAHPPOOVTTADAGA NAMMA

Sámegillii: Eamiálbmotfilosofija

Dárogillii: Urfolksfilosofi

Eaŋgalasgillii: Indigenous Philosophy

2. OPPALAŠ DIEĐUT OAHPU BIRRA

- Oahppovttadaga koda: OKT 101
- Viidodat: 10 oahppočuoggá
- Oahpu lágideapmi: Lágiduvvo ovttá lohkanbajis, Sámi allaskuvllas, Guovdageainnus. Erenoamáš dohkkehuvvon sivaidda geažil lea vejolaš čuovvut oahpu neahta bokte.

3. OAHPPOPROGRÁMMA GULLEVAŠVUOHTA

Oahppu lea oassin Sámi allaskuvlla oktasaš bachelor-uođđoahpuin.

4. SISABEASSANGÁIBÁDUSAT

Dábálaš sisabeassangáibádusat alitoahpahussii. Sisabeassan-uođđu sáhtta leat juogo oppalaš lohkan-uođđoahpu (čadahan joatkkaskuvlla/logahaga) dahje reálagelbbolaš-uođđoahpu. Dasa lassii gáibiduvvo sámegiella.

Sámegiella gáibádusa sáhtta deavdit čuovvovaš vugiid mielde: Norgga joatkkaskuvllas sámegiella 1. dahje 2. giellan, Suoma logahagas eatnigielladutkkus dahje lohkan sámegiella vierrogiellan ja Ruota gymnásas eatnigiellan (modersmål 200 čuoggá) dahje ođđaáigásaš giellan (moderna språk 200-300 čuoggá) dahje vástideaddji sámegielloahppu doaimmi njuolggadusaid mielde. Sámegiella gáibádusa sáhtta maid deavdit sámegiella lohkan-uođđoahpuin, 30 oahppočuoggá, dahje vástideaddji oahpuin dahje ceavzit giellageahččaleami maid Sámi allaskuvla lágida. Jus lea eahpesihkar-uođđoahpu man dási gelbbolaš-uođđoahpu ohccis lea, de ášši ovddiduvvo fágalaš árvvoštallamiin ja meannuduvvo dán-uođđoahpuin.

5. OAHPAHUSGIELLA

Davvisámegiella.

6. SISDOALLU

Eamiálbmogiid dávjá leat ipmirdan leat “dat geat leat earát”. Kanádalas filosofa Charles Taylor lea dadjan dan ná; “dan ahte ipmirdit *daid earáid* boahtá leat 21. jahkeduháha

stuorámus sosiála hástalus. Dat áigi bohtá loahpahuvvot go oarjemáilmmi servodagat soitet áddet iežaset kultuvrra ja vásáhusaid leat norbman, ja eará kultuvrraid leat lávdin oarjemáilmmi geainnus ovdáneapmái».

Dát oahppu giedahallá dán fáttá ja oainnusindahká mii eamiálbmotfilosofiija lea. Oahppu divvu gažaldagaid nu go: Mii lea vuodđun álgoálbmotfilosofiiijii ja mot dat lea earálágan go eanet dábálaš vuohki doaimmahit filosofiiija? Dáhpáhuvvá go máhttobuvttadeapmi ásahuvvon searvevuoda rámmaid siskkobealde mii lea huksehuvvon oarjemáilmmi dutkanárbevieruid ala?

Eamiálbmogat ja luondu leat lávgalagaid godđojuvvon oktii. Dávjá čuoččuhuvvo ahte luonddu mekánalaš áddejupmi man ala oarjemáilmmi dieđaideála lea huksejuvvon lea earálágan go eamiálbmogiid árbevirolaš gaskavuohta lundui. Oahppu giedahallá iešgudetlágan ideálalaš oainnu luonddu ja olbmo sajádaga ektui. Oahpus lea etihkkafilosofalaš oassi mas lea sáhka dan birra mot mii berret eallit máilmmis ja maid mii berret dahkat. Mo mii doaimmahat iežamet eallima ii sáhte geahpiduvvot dušše láhttenuohkáii. Min dahkamiidda leat ákkat. Makkár geatnegasvuodát leat mis nubbi nuppi ektui sihke eará olbmuide, elliide ja buot mii lea min birrasin? Mot galgat mii olbmot eallit? Mii lea lihkku? Maid mun berren dahkat? Mii lea buorre eallin?

Vástádusaid dakkár gažaldagaide berre geahččat sihke konteavstta hárrái ja eambo dábálaš áddejumi oktavuodas. Oahppu váldá ovdan ehtalaš váldosurggiid bajásčuvgen dihte daid gažaldagaid eamiálbmotperspektiivvas.

7. OAHPPANJOKSOSAT

Studeanttat galget oahppat ja oažžut áddejumi filosofalaš ákkastallamiidda mat čielggasmahttet eamiálbmotfilosofiiija rámmaid ja eavttuid. Eamiálbmotfilosofiiijat deattuhit ahte eamiálbmotfilosofiiija lea earálágan go oarjemáilmmi epistemologiiija ja etihkka. Dakko bokte go váldá ovdan dakkár filosofalaš fáttáid go etihka, dieđateoriiija, luondduoainnu ja servodatdieđalaš áššečuolmmaid, de geahččala kursa oažžut ovdan eamiálbmotmetodat- ja filosofiiija mihtilmasvuodaid mat leat vuostálasvuodát nu gohčoduvvon oarjemáilmmi filosofiiijain.

Oahpu maŋgel studeanta:

- dovdá dieđalaš teorehtalaš- ja ehtalaš váldosurggiid.
- máhtta ákkastallat filosofalaččat eamiálbmot perspektiivvas.
- máhtta smiehttat kritihkalaččat iežas sajádaga dieđalaš eamiálbmotmáhtu hálddašeaddjin ja buvttadeaddjin.

8. OAHPAHAN- JA OAHPPANVUOGIT

Eamiálbmotfilosofii ja oahppoovttadaga oahppan- ja oahpahuovuohkin leat logaldallamat, ságastallamat, njálmmálaš ovdanbuktimat, joavkobarggut ja bagadallanseminárat. Gáibiduvvo ahte studeanta oasálastá aktiivvalaččat lágduvvon oahpahaide.

9. GÁIBÁDUSAT BEASSAT EKSÁMENII

Ovdalgo studeanta beassá eksámenii, de galgá leat čađahan guokte geatnegahtton čálalaš barggu guovtti iešguđetge fáttás maid fágaoahpaheaddji lea dohkkehan. Čállošiid guhkodat lea 4-5 siiddu.

Bargguid galgá studeanta gárvvistit mearriduvvon áigái, ja barggut galget leat dohkkehuvvon ovdal go studeanta beassá eksámenii.

10. EKSÁMEN

Oktagaslaš čálalaš 10-siidosaš ruovttueksámen. Studeanta vällje ieš fágii guoski fáttá ja perspektiivva, man fágaoahpaheaddji dohkkeha.

Eksámen árvvoštallojuvvo bustávvaárvosániiguin (A-F), mas A lea buoremus árvosátni ja E lea vuolemus ceavzinárvosátni. F árvosátni mearkkaša ahte ii leat ceavzán.

11. LEA GO PRIVATISTTAIN VEJOLAŠ VÁLDIT DÁN FÁGA/FÁTTÁ?

Ii leat.

12. KVALITEHTASIIHKKARASTIN

Čujuhuvvo Sámi allaskuvlla kvalitehtasihkkarastinvuogádaheaddji ja dasa makkár vejolašvuodát ja geatnegasvuodát studeanttain lea árvvoštallat Sámi allaskuvlla oahppofálaldagaid ja bálvalusaide kvalitehta.

Studeantadásis oahppu árvvoštallojuvvo evaluerenčoahkkimis ja studeanttat devdet árvvoštallanskovi oahpu loahpahettiin. Ásahusdásis oahppu árvvoštallojuvvo studeantaárvvoštallamiid, eksámenraporttaid, sensorraporttaid ja fágareportta vuodul.

13. LOHKANMEARRI

Lohkanmearri lea oktiibuot sullii 700 siiddu.

Aikio-Puoskari, Ulla: Sámi servodaga dutki – dieđalaš vai politihkalaš bargi? Sámi dieđalaš áigečála 1, 2008, s. 3-13. <http://site.uit.no/aigecala/sda-1-2008-ulla-aikio-puoskari/>

Balto, Asta Mitkija & Østmo, Liv: Multicultural studies from a Sami perspective: Bringing traditions and challenges in an Indigenous setting, Educational Research, Australia. 22(1) Special Issue in intercultural and critical education. Editor: Meeri Hellsten, Christina Rodell Olagac. 2012. (15 s.) balto.pdf (iier.org.au)
https://www.researchgate.net/publication/254863505_Multicultural_studies_from_a_Sami_perspective_Bridging_traditions_and_challenges_in_an_indigenous_setting

Eira, Inger Marie Gaup 2012: Muohttaga jávohis giella. Sámi árbevirolaš máhttu muohttaga birra dálkkádatrivdanáiggis/The Silent Language of Snow. Sámi traditional knowledge of snow in a time of climate change. Čálus grádie/A dissertation for the degree of Philosophiae Doctor, UiT, 2012, s. 44-48. (5 s.) <https://munin.uit.no/handle/10037/9843>

Eriksen, Edel Hætta (doaim): Árvvut –Árvo –Vierhtie –Samiske verdier. Davvi Girji, 2003. (154 s.)

Henriksen, Marit Breie: Sáhttago dieđagiella válljema ákkastallat dieđateorehtalaččat? Sámi dieđalaš áigečála 1, 2005, 2. 109-133 (25 s.)

Kuokkanen, R.: Boaris dego eana. Eamiálbmogiid diehtu, filosofijat ja dutkan. Čálliid Lágáduš, 2009, s. 91-120 ja s. 145-170. (56 s.)

Lars Hætta ja Anders Bær: Mitalusat, Nils Oskal, Johanna Johansen Ijäs ja Ivar Bjørklund (doaim.): Orkana Akademisk Forlag, 2019, 135-203 (68 s.)

Lehtola, Veli-Pekka: Sámi kulturdukkamuša hástalusat. Sámis, Sámi kultuvrralaš áigečála 3. 2006, s. 8-13 (6 s.). <http://www.samifaga.org/govat/doc/samis3.pdf>

Oskal, Nils: Hva er urfolksfilosofi? Om ulike sammenhenger mellom kultur, filosofi og politikk. Norsk filosofisk tidsskrift, nr. 2, 2011, s. 117-129 (13 s.).
<https://www.idunn.no/nft/2011/02/art03>

Oskal, Nils: Johan Turi, ipmirdeapmi ja ipmirdeami rájít, Sámi dieđalaš áigečála 1. 2012, s. 99-112 (14 s.). <http://site.uit.no/aigecala/sami-diedalas-aigecala-1-2011-ja-2-2012-nils-oskal/>

Oskal, Nils: Persovnnalaš etihka, oktasaš morála ja oskkoldaga gaskavuodát Lars Hætta ja Anders Bæra jurdagiid vuodul, Nils Oskal, Johanna Johansen Ijäs ja Ivar Bjørklund

(doaimm.): Lars Hætta ja Anders Bær: Mitalusat, Orkana Akademisk Forlag, 2019, s. 225-248 (24 s.).

Porsanger, J. & Guttorm, G.: Árbiediehtu - fágasuorggi huksen, Working with traditional knowledge: Communities, Institutions, Information Systems, Law and Ethics, Diedut 1/2011, Sami allaskuvla. 2011, s. 33-38 (6 s.). https://samas.brage.unit.no/samas-xmloi/bitstream/handle/11250/177065/Diedut-1-2011-bokblokka_hele.pdf?sequence=3&isAllowed=y

Turner, Dale: What is American Indian Philosophy? Toward a Critical Indigenous Philosophy, George Yancy (Ed.): Philosophy in Multiple Voices, Roman and Littlefield Publishers, New York, 2007, s. 197-211 (15 s.).

Turi, Johan: Mitalus sámiiid birra. Čálliid Lágádus, 2010, (198 s.)

Østmo, L., & Law, J.: Mis/translation, colonialism and environmental conflict. Environmental Humanities, 10(2), 349–369 (21 s.).
<https://pdfs.semanticscholar.org/86a0/7e6599124b5fc261473971f0012e40c67836.pdf>

Wilson, Shawn 2008: Research is Ceremony, Indigenous Research Methods, Fernwood Publishing. (144 s.)